

УДК 339.9+33(477)

Ст. викл. Н.М. Заярна, канд. екон. наук;
студ. А.С. Ємельяненко – Львівська КА

МІЖНАРОДНЕ ЕНЕРГЕТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФУНКЦІОНУВАННЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто особливості сучасної фази розвитку міжнародного енергетичного співробітництва та обґрунтовано його місце і роль в реалізації стратегії економічного розвитку України.

Ключові слова: міжнародне виробниче співробітництво, енергетичне співробітництво, паливні ресурси, енергетика.

Senior teacher N.M. Zayarna; stud. A.S. Yemelyanenko – L'viv commercial academy

International power cooperation as basic factor of functioning of world economy

In the article opens up the feature of modern phase of development of international power cooperation and grounded his place and role in realization of economic development strategy of Ukraine.

Keywords: international production cooperation, power collaboration, resources of fuels, energy.

Міжнародне співробітництво є одним з провідних напрямків діяльності кожної країни. Завдяки йому можна збагачувати національний потенціал на підставі переймання та використання світового досвіду, залучати робочу силу із-за кордону, сприяти розповсюдженню у світі досягнень країни в різних сферах діяльності. Саме тому кожна держава повинна приділяти значну увагу розширенню міжнародного співробітництва загалом і особливо у сфері виробництва.

Міжнародне виробниче співробітництво – це форма міжнародних економічних відносин, яка виникає у сфері матеріального виробництва на основі міжнародного поділу праці з приводу виготовлення речових виробів, які можна використати для виробничого чи індивідуального споживання [1].

Основними видами міжнародного виробничого співробітництва є: енергетичне співробітництво; співробітництво у галузі сировинного та переробного виробництва; агропромислове співробітництво. Проте найважливішу роль відіграє співробітництво енергетичне, що зумовлено зростаючими темпами споживання енергоносіїв.

Обмеженість паливних ресурсів відчутно впливає на розвиток міжнародного співробітництва у сфері енергетики. Промислово розвинені країни допомагають добувати природні ресурси (паливно-енергетичні) економічно слабшим країнам. У багатьох випадках паливні ресурси належать великим ТНК індустріально розвинених країн або повністю ними контролюються [3]. До основних паливно-енергетичних ресурсів відносять: нафту, природний газ, вугілля, уран. Основними напрямками розвитку науково-технічного прогресу в енергетичній сфері є відкриття і використання нових видів і джерел енергії (енергія води, вітру, сонця) та автоматизація і підвищення енергозброєності світової економіки.

Співробітництво у сфері енергетики привело, як і в інших сферах, до утворення міжнародних організацій та об'єднань, основними та найвідомішими з яких є: Організація країн експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС), Європейське співтовариство з атомної енергії (ЄВРАТОМ). Організація країн експортерів нафти (ОПЕК) – це об'єднання основних країн Азії, Африки та Латинської Америки, що видобувають нафту, їх частка перевищує третину світового обсягу видобування нафти [4].

Перші заходи в напрямку встановлення тісних зв'язків між країнами-експортерами нафти були здійснили Венесуела, Іран, Ірак, Кувейт і Саудівська Аравія в 1949 р. Після того як у 1960 р. транснаціональні нафтові компанії знизили ціни на нафту, у Багдаді відбулася конференція представників зазначених країн. Було прийнято рішення про утворення постійно діючої організації, основною метою діяльності якої повинно бути регулювання цін на нафту. Наступного року таку організацію було створено під час конференції у Каракасі – столиці Венесуели. Згодом до ОПЕК увійшли Катар (1961 р.), Індонезія (1962 р.), Лівія (1962 р.), Об'єднані Арабські Емірати (1967 р.), Алжир (1969 р.), Нігерія (1971 р.), Еквадор (1973 р.) і Габон (1975 р.). Останні дві країни вийшли зі складу ОПЕК відповідно в 1993 та 1996 р.

Наприкінці 1973 р. країни-члени ОПЕК протягом трьох місяців підняли ціни на нафту вчетверо. Об'єднання ОПЕК встановлює єдині продажні ціни на нафту, сприяє збільшенню доходів від продажу видобутої нафти, стимулює освоєння національних нафтових джерел країн-учасниць. Вплив ОПЕК на світові ціни на нафту послабшав, коли Норвегія і Великобританія розпочали експлуатацію власних родовищ нафти з-під дна Північного моря. До того ж промислово розвинені країни світу взялися за пошук альтернативних джерел енергії та її економне використання.

Вищим органом ОПЕК є конференція, що скликається двічі на рік. До органів керування належать Рада керівників і Генеральний секретар. Штаб-квартира ОПЕК розташована у Відні – столиці Австрії. Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), створене у 1957 р., є автономною міжурядовою організацією, що входить в систему ООН та діє на основі свого Статуту відповідно до завдань і принципів ООН. Членами агентства є 124 держави [5].

Основними завданнями Агентства є: сприяння розвитку атомної енергетики і практичному застосуванню атомної енергії в мирних цілях; сприяння реалізації політики роззброєння у всьому світі; забезпечення гарантії того, щоб ядерні матеріали і устаткування, призначені для мирного використання, не застосовувалися у військових цілях; здійснення системи контролю за нерозповсюдженням ядерної зброї; сприяння в проведенні науково-дослідних робіт в області ядерної енергетики і практичного використання атомної енергії з мілітарною метою; надання інформації зі всіх аспектів ядерної науки і технології. До основних напрямків діяльності МАГАТЕ належить здійснення програми технічної співпраці пов'язаної з наданням допомоги державам-членам у досягненні самостійності щодо застосування досягнень ядерної науки і технології; забезпечення допомоги в розробленні програм зі застосування

ядерної енергії в розвитку галузей економіки країн-членів у виробництві електроенергії, сільському господарстві, тваринництві, розвитку водних ресурсів. Особливу увагу приділяють промислового використанню атомної енергії – проведенню випробувань, що не завдають збитку населенню; радіаційній обробці; виробництву ізотопних індикаторів; проведенню вимірювань на основі ядерної технології; створенню і використанню дослідницьких реакторів; розвитку радіоізотопного і радіофармацевтичного виробництва. Технічна співпраця фінансується за рахунок: Фонду технічної допомоги і співпраці (ФТПС); позабюджетних засобів; засобів, виділених на безвідплатну допомогу і через Програму розвитку ООН (ПРООН). Забезпечення системи гарантій Агентства здійснюване на основі того, щоб держави не використали ядерні матеріали для створення і виробництва ядерної зброї.

Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) було створене у 1951 р. за ініціативою міністра закордонних справ Франції Робера Шумана. Цю першу європейську інтеграційну структуру утворили шість держав: Франція, Італія, Західна Німеччина (ФРН), Бельгія, Нідерланди та Люксембург. Вони виходили з того, що вугілля та сталь – це такі галузі виробництва, які є основою основ подальшого розвитку важкої промисловості, яка, своєю чергою, є найважливішою в подальшому розвитку економіки. Основною метою ЄОВС є зниження торгових бар'єрів і тарифів на вугілля та сталь між націями [6].

Європейське співтовариство з атомної енергії (ЄВРАТОМ) створене в 1957 р. з метою об'єднання ресурсів атомної енергії, атомної промисловості і науково-технічного персоналу в царині ядерної фізики та енергетики. У 1967 р. внаслідок злиття органів управління ЄОВС, ЄЕС і Євроатому утворилась триєдина інтеграційна організація з офіційною назвою Європейське співтовариство. У 1973 р. Великобританія і Данія та у 1986 Португалія вийшли з ЄАВТ і приєднались до ЄЕС. Проте до ЄАВТ приєднались інші три країни, і ця організація знову стала складатися з семи членів: Австрії, Фінляндії, Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії, Швеції та Швейцарії. Ідея створення ЄАВТ полягала у розвитку торгівлі між країнами, проте без об'єднання влади та створення офіційних інституцій, уповноважених вести законодавчу діяльність, як це зроблено у ЄЕС.

Україна співпрацює з багатьма організаціями, вона належить до енергодефіцитних країн, оскільки за рахунок власних джерел паливно-енергетичних ресурсів вона задовольняє свої потреби лише на 47-49 %. За рахунок власного видобутку покривається 10-12 % потреб у нафті та 20-25 % – у природному газі. Тому від того, як буде розвиватися світова геополітична та геоекономічна ситуація в енергетичній площині, значною мірою залежатимуть умови функціонування економіки та паливно-енергетичного комплексу України [7].

Розвиток зовнішнього співробітництва, зокрема, в енергетичній сфері, є надзвичайно важливим чинником функціонування економіки України. Концептуальна невизначеність та низький рівень організаційно-економічної роботи зовнішньополітичних структур щодо міжнародного співробітництва України в енергетичній сфері перешкоджають українським підприємствам налагодити плідну співпрацю з іншими країнами.

Український паливно-енергетичний комплекс, з огляду на існуючі потужності, має великий експортний потенціал. Окрім традиційно високого рівня надання транспортних послуг, сьогодні цей потенціал використовується вкрай незадовільно. Найважливішою ланкою нафтогазового комплексу України є нафто- і газотранспортна системи, які забезпечують транспортування енергоносіїв як споживачам в Україні, так і виконують транзитні поставки російських газу та нафти до країн Центральної та Південної Європи.

За останні кілька років намітилися тенденції до зменшення обсягів транспортування енергоносіїв трубопровідним транспортом України внаслідок розроблення Росією стратегії обходу української території. Послуги українського газонафтопровідного транзитного транспорту залишаються на довгострокову перспективу важливим елементом експортного потенціалу країни. Завдяки вигідному географічному розташуванню України – на перехресті торгових шляхів між Європою та Азією – транзит енергоносіїв відіграє важливу роль в її економіці і має значний потенціал для збільшення обсягів вантажоперевезень. Важливим є також врахування "транзитного" чинника як вагомого джерела зміцнення економіки, і, відповідно, укріплення незалежності України за рахунок інтеграції в економіку країн СНД і Європи.

В умовах майже цілковитої залежності від постачання енергоносіїв із Росії, заходи щодо диверсифікації джерел їх надходження, насамперед природного газу та нафти, повинні розглядатися як ключовий елемент формування національної безпеки держави і створення умов для сталої роботи та розвитку ПЕК. Це потребує термінового розроблення концепції довгострокової енергетичної політики України, наріжним каменем якої мають стати заходи з диверсифікації.

Багатовекторність українського зовнішньополітичного курсу останнім часом викликає багато нарікань, як ззовні, так і в самій Україні. В енергетичній сфері вона трактується ще більш неадекватно, що має під собою певне підґрунтя. Так, представники крайніх партій виступають або за миттєве від'єднання від російських газонафтогонів і за співробітництво тільки з європейською та світовою спільнотою, або навпаки – за прямування в кільватері російської політики в надії отримати дешеві енергоносії. Результируючий вектор кількох рівних та протилежно спрямованих векторів, як відомо, дорівнює нулю. Тобто, зовнішньополітичний курс не повинен бути заполітизованим і спрямовуватися тільки на Захід, або тільки на Росію. Прийняття державних рішень повинно підпорядковуватись лише національним інтересам України на основі міжнародного права та економічної доцільності. Така прагматична спрямованість і має стати основним вектором українського зовнішньополітичного курсу [7].

На сьогодні не тільки в національній свідомості українського народу, а навіть на державному рівні не закріплені та не розроблені національні інтереси і відповідні загрози їм, основні геополітичні пріоритети та стратегічні партнери. З півтора десятка країн, з якими Україна задекларувала стратегічне партнерство, майже половина не має спільних з Україною інтересів, а співробітництво в політичній та економічній сферах із більшістю не підтверджене конкретними діями. Тому можна стверджувати, що на сьогодні Україна не має стабільних стратегічних партнерів в енергетичному співробітництві се-

ред країн світу. Створення умов для постійного та ефективного співробітництва в усіх сферах та пошук стратегічних партнерів є важливим питанням для України в умовах становлення держави [7].

Література

1. Козик В.В., Панкова Л.А. Світове господарство та міжнародні економічні відносини. – Львів : Світ, 1995. – 236 с.
2. Школа І.М., Козменко В.М. Міжнародні економічні відносини. – Чернівці : Рута, 1996. – С. 81-100.
3. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.referaty.com.ua/ukr/dll/7700>.
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.free.infoworks.com.ua/viewfree.php?diplomID=5682&pageid=2>.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.kimo.univ.kiev.ua/MVZP/86>.
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.www.refine.org.ua/pageid-3149-1>.
7. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.5ka.com.ua/64/32758/1>.

УДК 330.332: 336.717

Аспір. В.Л. Кльоба¹;

аспір. Р.Л. Кльоба² – Університет банківської справи НБУ, м. Київ

КЛАСИЧНА ШКОЛА ПОЛІТЕКОНОМІЇ ПРО БАНКІВСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Здійснено спробу сучасного прочитання здобутків класичної школи політекономії. Розглянуто методологічні орієнтири, ідеї та погляди А. Сміта, Д. Рікардо і К. Маркса на банківську діяльність, що дає змогу, на думку авторів, чіткіше осмислити і сформувати сучасний методологічний інструментарій, виробити ефективні способи, підходи і принципи аналізу актуальних проблем розвитку банківської системи в умовах ринкової трансформації економіки України.

*Post-graduate V.L. Kloba; post-graduate R.L. Kloba –
University of banking of NBU, Kyiv*

Classic school of political economy is about bank activity

The attempt of the modern reading of achievements of classic school of political economy is carried out. Methodological signs of idea and looks of A. Smita, D. Rikardo and K. Marksa on bank activity, that allows, in opinion of authors, more expressly to comprehend and form a modern methodological tool, produce effective methods, approaches and principles of analysis of issues of the day of development of the banking system, in the conditions of market transformation of economy of Ukraine.

В умовах формування інноваційної моделі розвитку економіки зростає роль методології, яка визначає орієнтири і стратегічні установки для наукових розвідок, і зокрема в царині побудови ефективної банківської діяльності. В Україні власне це має особливе значення, оскільки інноваційні процеси у банківській системі протікають дуже суперечливо і ризиковано як для населення, так і для бізнесових структур. Завдання полягає в тому щоб озброїтись подібними теоретико-методологічними інструментами аналізу нинішніх актуальних питань. Для цього часто достатньо звернутись до наукової спадщини минулого, і зокре-

¹ Наук. керівник: д-р техн. наук, доцент Засядько А.А. – Університет банківської справи НБУ

² Наук. керівник: д-р техн. наук, професор Білий Л.А. – Університет банківської справи НБУ